

Knihovní GSM on-line služby

Jan Pávek

jan_pavek@hotmail.com

Vladimír Pávek

pavek@elsatnet.cz

Základním cílem všech on-line služeb, které knihovny poskytují, je umožnit čtenářům provádět vzdáleně a samoobslužně vybrané činnosti, které nevyžadují fyzickou návštěvu čtenáře v knihovně. Některé z těchto vzdálených samoobslužných služeb vyžadují podporu automatizovaného knihovnického systému. V současné době podporuje webové on-line služby většina knihovních systémů, ale pouze knihovní systém T Series umožňuje – pomocí nadstaveb TCirculation 2.0 a MsgServer 2.0 – zatím jako jediný i tzv. knihovní GSM on-line služby (pomocí SMS zpráv).

On-line služby obecně

On-line služby lze dělit na základě různých kritérií do několika skupin. Těmito kritérii dělení může být například typ operace (služby) nebo způsob poskytování služby. Dle typu operace je možné on-line služby rozdělit následovně:

- *pasivní (informativní)* – např. zobrazování informací o výpůjční době, novinkách, limitech, lhůtách a poplatcích, prohlížení základních údajů, které o čtenářích vede knihovna, a přehledů aktuálních výpůjček a rezervací čtenářů,
- *aktivní (on-line)* – např. vzdálené prodlužování výpůjček, rušení rezervací, on-line rezervace či žádanka vyhledaných dokumentů a vzdálené nastavení kontaktních údajů čtenáře či jeho přístupového hesla,
- *automatické* – vyžádané zasílání novin a aktualit o knihovně, zasílání informací o vypršení výpůjční lhůty, konci platnosti čtenářského průkazu apod.,
- *ostatní* – jen pro úplnost např. rešerše či elektronické kopie.

Způsob poskytování on-line služeb může být druhým kritériem pro jejich rozdělení. V současné době jsou dostupné tyto způsoby:

- **Internet (WWW)** – pomocí webových stránek knihovny má čtenář dostupných většinu výše uvedených on-line služeb,
- **GSM (SMS)** – vybrané on-line služby jsou dnes již dostupné i pomocí masově rozšířených mobilních telefonů s využitím krátkých textových zpráv SMS.

Knihovní GSM služby (GSM Library Services – GLiS)

Mobilní komunikace je čím dál oblíbenější – jen samotný počet mobilních telefonů v ČR již přesahuje 10 milionů. V současnosti se na každém kroku setkáváme se soutěžemi či hlasováním prostřednictvím SMS (Zlatý Slavík, SuperStar, televizní debaty politiků apod.), pro obsluhu bankovního účtu lze pohodlně využít služeb GSM bankovníctví atd. Nyní lze v knihovnách poprvé v České republice (a možná i ve světě) nabídnout další možnost on-line služeb, tzv. **GSM Library Services – GLiS (knihovní GSM služby)**, které umožňují vybrané on-line služby realizovat právě pomocí oblíbených a velmi rozšířených SMS. Služby, jež GLiS může nabízet pomocí SMS rozhraní, je možné rozdělit dle typu operace do těchto kategorií:

- *pasivní (informativní)* – informace o výpůjční době jednotlivých poboček knihovny, o čtenáři, výpůjčkách, rezervacích, upomínkách apod,
- *aktivní (on-line)* – prodlužování výpůjček, rušení rezervací, nastavování vybraných položek účtu čtenáře apod,
- *automatické* – vyžádané zasílání novin a aktualit o knihovně, zasílání informací o vypršení výpůjční lhůty, čtenářského průkazu apod,
- *ostatní* – např. zaslání loga knihovny na mobilní telefon jako logo operátora, služba „Ptejte se knihovny“ pro zasílání dotazů pomocí SMS a další.

Pro mnohé uživatele (čtenáře) se stane služba GLiS pohodlnou (a v některých okamžicích i jedinou) možností komunikace s knihovnou. Tento předpoklad vychází z její jednoduchosti i rychlosti – stačí poslat SMS určitého tvaru na zadané číslo a vzápětí si přečíst výsledek z doručené SMS zprávy.

Webové a GLiS on-line služby nad T Series

Knihovní systém T Series umožňuje velkou většinu výše jmenovaných on-line služeb pomocí doplňkových systémů. Těmito systémy jsou:

TCirculation 2.0

Systém pracuje nad knihovním systémem T Series v.309 a vyšší a tvoří XML API rozhraní pro vzdálené volání vybraných služeb T Series pomocí protokolu založeném na XML. Práce se systémem vyžaduje autentizaci čtenáře pomocí jeho čísla a hesla. Po úspěšném přihlášení poskytuje systém následující služby (rozdělené logicky do jednotlivých modulů):

- **TBorrower**
  - zobrazování zkrácených informací vedených o čtenáři v knihovně,
  - zobrazování výpůjček a rezervací,
  - prodlužování výpůjček dle pravidel výpůjčního protokolu,
  - rušení rezervací dle pravidel výpůjčního protokolu se zasláním e-mailové zprávy pověřené osobě dle pobočky rezervace.

- **TNavigator**

- vyhledávání dokumentů dle různých kritérií,
- on-line rezervace dokumentů s možností dát dokument na místě rovnou k vyzvednutí (jinak řečeno, vytvořit žádanku) se souběžným zasláním e-mailové zprávy pověřené osobě dle pobočky rezervace.

- **TReport**

- zobrazování úplných informací vedených o čtenáři v knihovně,
- zobrazování limitů, lhůt a poplatků,
- zobrazování upomínek.

- **TSettings**

- nastavení kontaktních údajů (e-mail, mobil),
- nastavení přístupového hesla čtenáře.

Rozhraní TCirculationPHP 2.0

Pro provádění všech výše uvedených on-line služeb pomocí webových stránek poskytuje tato PHP aplikace uživatelsky velmi vstřícný autentizovaný přístup k XML API rozhraní TCirculation 2.0.

Systém MsgServer 2.0 & TCirc daemon

Systém MsgServer 2.0 tvoří jednotnou komunikační bránu knihovny a čtenářů pomocí SMS a e-mailů. Celý systém je opět navržen modulárně, tzn. že lze do budoucna velmi snadno rozšiřovat o další služby – není tedy určen pouze pro GLiS a jeho funkčnost je zajištěna nejen nad knihovním systémem T Series. Tento systém poskytuje buď vlastní řešení SMS komunikace (GSM modem), nebo umožňuje jednoduché napojení na jiného externího dodavatele SMS služeb (není ale podmínkou).

Vybrané služby GLiS nad knihovním systémem T Series v.309 a vyšší nyní zajišťuje modul TCirc daemon. Tento modul využívá pro svou činnost jednak systém MsgServer 2.0 na jedné straně (SMS komunikace) a jednak XML API rozhraní TCirculation 2.0 pro vybrané on-line služby GLiS na straně druhé. V současné době modul TCirc daemon podporuje nad systémem T Series tyto služby GLiS:

- *pasivní (informativní)* – informace o čtenáři, jeho výpůjčkách, rezervacích a upomínkách,
- *aktivní (on-line)* – prodlužování výpůjček (selektivní, totální), rušení rezervací (totální), nastavování vybraných položek účtu čtenáře (e-mail, mobil, heslo).

Systém MsgServer, pak podporuje ze služeb GLiS ještě tuto:

- *ostatní* – služba „Ptejte se knihovny“ pro zasílání zpráv a dotazů do knihovny pomocí SMS.

Shrnutí

Technologický pokrok nelze zastavit. **Telematika** (telekomunikace a informatika) nezadržitelně proniká do všech oblastí našeho života, tedy i do knihoven. Nabídka on-line služeb v knihovnách je již samozřejmostí a mezi čtenáři stále oblíbenější. Rozšíření možností on-line služeb o **knihovní GSM služby** (služby GLiS) je správnou cestou, jak knihovny ještě více otevřít čtenářům a v maximální možné míře jim usnadnit komunikaci.